

Zbigniew Krzyszowski

Funkcja duszpasterska parafii w świetle teologii posoborowej

Rocznik Kolbuszowski 14, 211-223

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Funkcja duszpasterska parafii w świetle teologii posoborowej

Temat nakreślony w tytule ukierunkowuje rozważania na problem teologii parafii po Soborze Watykańskim II (1), ukazanie jej typów (2) oraz funkcji u progu drugiej dekady III tysiąclecia, w tym tej głównej i najważniejszej, jaką jest prowadzenie ludzi do zbawienia (3). Częściowy opis stanu faktycznego i próba ukazania zastosowania modeli do życia parafialnego będzie przedmiotem rozważań w 4 punkcie niniejszego artykułu¹.

1. Parafia od drugiej połowy XX wieku do drugiej dekady XXI wieku

Eklezjologiczne i teologiczne aspekty pojęcia parafii zostały uka-

¹ Por. *Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim*, red. S. L. Głódź, J. Krukowski, M. Sitarz, Lublin 2013; W. Miziołek, *Teologia parafii*, w: *W służbie Ludowi Bożemu*, red. B. Bejze, Poznań-Warszawa 1983, s. 365; Nazwa parafia jest spolszczonym terminem greckiego wyrazu *paroikia*, który się wywodzi od czasownika *paroikein* – mieszkać obok. Rzeczownik *paroikos* oznaczał sąsiada, a zwłaszcza obcego, który zamieszkiwał w danej miejscowości. Również w *Piśmie Świętym Starego Testamentu* terminem *paroikos* określa się obcego, który zamieszkał w ziemi Izraela. Ponadto terminy *paroikein*, *paroikos*, *paroikia* przybrały jeszcze inne, religijne znaczenie. Zaczęto nimi określać stan ziemskiej wędrówki Izraela w przeciwstawieniu do stałego pobytu w wieczności (np. 1 Krn 29, 15). Stąd Wulgata tłumaczy czasownik *paroikein* przez *peregrinari*, to znaczy być obcym, cudzoziemskim, oddalonym od ojczyzny; podróżować; *paroikia* zaś jako *peregrinatio* – wędrowanie, wędrówka, pielgrzymka. W Nowym Testamencie *paroikia* oznacza również obecny stan Kościoła tu na ziemi, tzn. pobyt wiernych na obczyźnie, podczas gdy właściwą ich ojczyzną jest niebo (1 P 1, 17). Podobnie u pierwszych ojców Kościoła. Już jednak w I liście św. Klemensa Rzymskiego znajdujemy zdanie, z którego wynika, że słowo to było rozumiane jako Kościół istniejący w określonym miejscu (np. w Rzymie, w Koryncie), zaś od poł. II w., np. u Ireneusza, słowo *paroikia* oznacza już *ecclesiam particularem*, a więc Kościół, jako istniejący *hic et nunc*.

zane w nauce Soboru Watykańskiego II², także w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*³ i Instrukcji Kongregacji do spraw Duchowieństwa *Kapłan i przewodnik wspólnoty parafialnej* z 4 sierpnia 2002 r., zaś podstawy prawne określone zostały w *Kodeksie Prawa Kanonicznego*⁴. Sobór Watykański II sugerował, żeby parafia była wspólnotą wiary, kultu i miłości (KK 8, KDK 24, 32), ożywianą więzami rodzinnymi (KL 42), a proboszczowie jako współpracownicy biskupa, ustanowieni na stałe dla dobra dusz, byli pasterzami, a nie tylko urzędnikami (DB 28, 31), zaś współpracujący z nimi świeccy – pomocnikami w głoszeniu słowa, głównie w katechizacji, służąc im swoją wiedzą fachową i umiejętnościami w zarządzaniu dobrami kościelnymi (DK 9). Proboszczowie zaś powinni cenić inicjatywę świeckich, ich kompetencje i tak wychowywać parafian, żeby uważali oni parafię za wspólne dobro (DA 10). *Kodeks Prawa Kanonicznego* mówi, że „parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą troskę pastoralną, pod władzą biskupa diecezji, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi”⁵. Głębszą perspektywę w ujęciu parafii daje *Katechizm Kościoła Katolickiego*, gdy mówi, że „parafia wprowadza lud chrześcijański do uczestniczenia w życiu liturgicznym i gromadzi go podczas tej celebracji, głosi zbawczą naukę Chrystusa, praktykuje miłość Pana w dobrych i braterskich uczynkach”⁶. W tym ujęciu parafia to nie tylko miejsce opieki duszpasterskiej, ale bardziej wydarzenie, wspólnota zbawczego działania Kościoła.

Po soborze głoszoneo gdzieniegdzie, że parafia może się stać przytłumieniem. Uległy bowiem osłabieniu tradycyjnie z nią związane społeczności lokalne, a zatem trwałe zbiorowości ludzkie, w których zaspokajają się podstawowe potrzeby w oparciu o wspólny teren zamieszkania, przeważają styczności „twarzą w twarz” i w których wyraźna jest wspólna tradycja. Rozumiemy, że społeczność lokalna realizuje się w ramach wsi i miasta.

² Głównie w: Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* (1964, dalej KK), Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (1965, dalej KDK), Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* (1963, dalej KL), Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* (1965, dalej DB), Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* (1965, dalej DK), Dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* (1965, dalej DA).

³ Opublikowany 11 października 1992 r. mocą konstytucji apostolskiej papieża Jana Pawła II *Fidei depositum*, wyd. pol. Poznań 1994, 2002², dalej KKK.

⁴ Promulgowany 25 stycznia 1983 r. przez Jana Pawła II konstytucją apostolską *Sacrae disciplinae leges*. Wszedł w życie 27 listopada 1983 r.

⁵ Kanon 515, § 1.

⁶ Nr 2179.

Próbowano parafie zastąpić małymi grupami o charakterze personalnym, ale odrzucono ten pomysł, jako nierealny⁷.

Z parafią nierozzerwalnie wiąże się świątynia – usytuowana zwykle w centrum miasta – we wszystkich kulturach należała do wyjątkowych budowli o symbolicznym charakterze. W starożytności i średniowieczu bardzo często dawała nawet początek miastu. Była wyeksponowana najczęściej przez położenie na wzgórzu, w miejscu centralnym, obok zamku książęcego, królewskiego albo ratusza. Wymowa takiej lokalizacji była oczywista – świadczyła, że w świątyni krzyżowały się sfery ziemskie i niebieskie, ludzkie i boskie, sacrum i profanum. Organizowała życie miasta, była ośrodkiem intensywnej działalności religijnej, a równocześnie pomagała miastu w realizacji pozareligijnych funkcji – społecznej, administracyjnej, artystycznej i handlowej. Postulat, by świątynia górowała nad innymi budynkami, chrześcijanie przejęli od judaizmu i innych religii Wschodu. W Talmudzie zostało powiedziane: „Biada miastu, którego domy są wyższe aniżeli jego synagogi”⁸.

Stare parafie bazowały na więzi lokalnej, sąsiedzkiej, stałości społeczności sąsiedzkiej; dzisiaj jest powszechny nomadyzm, powstają nowe więzi społeczne, wynikające z pracy, szkoły, studiów, grup zainteresowań. Powstają także nowe ośrodki życia społecznego – kluby, kawiarnie, kina, internet, facebook, osłabła kultura religijna. Każda parafia jest zintegrowana z innymi parafiami, a głównie z diecezją, stanowiąc część jej terytorium, a przez nią z całym Kościołem powszechnym. Realizuje ona Kościół partykularny przez sprawowanie Eucharystii, biskupa i lud Boży (KK 26, 28). Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici* mówi, że poprzez jej funkcjonowanie wierni powinni doświadczyć sensu Kościoła powszechnego (ChL 26). Parafia to przede wszystkim proboszcz. Cieszy się nieustannie wielkim autorytetem czysto religijnym i tym związanym z jego funkcjami pozareligijnymi⁹. Kiedyś troszczył się o szkolnictwo świeckie, był mecenasem literatury i sztuki, zajmował się lecznictwem, szpitalnictwem, polityką, opuścił folwarki, fabryki, oddał państwu sprawy gospodarcze, administracyjne i społeczno-kulturalne – wyręczał częściowo społeczność świecką. Proboszcz reprezentuje biskupa diecezji (KL 42). Nie może być jednak w parafii „jedynorządcą”, ale posiada swoich współpracowników

⁷ Por. J. Majka, *Perspektywy duszpasterstwa parafialnego*, w: *Dei Virtus. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 90.

⁸ M. Eliade, *Sacrum i profanum. O istocie religijności*, Warszawa 1996, s. 11.

⁹ I. Tokarczuk, *Parafia wobec przemian kulturowych na wsi*, w: *Dei Virtus*, s. 49.

duchownych i rady parafialne – Parafialną Radę Duszpasterską¹⁰ oraz Parafialną Radę Ekonomiczną¹¹. Świeccy wnoszą doświadczenie życia wiarą w świecie, gdzie jest ona wystawiana na różnego rodzaju próby i zagrożona sekularyzacją. To życie wiarą w środowisku rodziny i pracy zawodowej. Tego doświadczenia nie ma proboszcz, którego codzienność toczy się we wspólnocie parafialnej, poza doświadczeniem małżeństwa, ojcostwa, rodziny czy szeroko rozumianego „świata”. Dlatego proboszcz potrzebuje wokół siebie mądrych ludzi, kochających Boga i Kościół, by z ich pomocą jak najlepiej zrealizować zleconą mu posługę duszpasterską.

Parafia posiada wymiar instytucjonalny, jest rzeczywistością widzialną, historyczną, podlega przemianom społecznym, realizuje różne zadania i funkcje. Ma też wymiar wspólnotowy, niewidzialny, wewnętrzny, jako miejsce realizacji wiary, kultu i miłości wertykalnej, jednocząc wierzących z Chrystusem, czerpiąc ożywiający ją wpływ Ducha Świętego oraz horyzontalnej, jednocząc wiernych między sobą. W tym aspekcie jest znakiem wspólnoty, jedności i miłości trynitarnej (KK 4). Parafia jest „żywą komórką”, podlegającą zmianom, zależną od demografii (tu muszą być przesunięcia), kondycji rodzin i ich aktywizacji, liczby osób starych i ich duszpasterstwa, ekologii, wyludnienia, polityki gospodarczej państwa, procesów urbanizacji (slamsy), zmiany mentalności, kultury, nowych form

¹⁰ W kanonie 216 § 1 jest mowa, że stanowi ją grono osób duchownych i świeckich, służących księdzu proboszczowi pomocą we wszystkich sprawach duszpasterstwa parafialnego. On jest jej przewodniczącym, a Rada ma wyłącznie głos doradczy. Jej skład powinien odzwierciedlać przekrój społeczny całej parafii; w parafiach miejskich winny być w niej reprezentowane wszystkie dzielnice, a w parafiach wiejskich wszystkie wioski. Należy dobierać do niej osoby, które zdolne są oceniać aktualną sytuację religijno-moralną w parafii, wysuwać pozytywne inicjatywy, a przy tym same chcą włączyć się do działalności duszpasterskiej pod kierunkiem księdza proboszcza. Kadencja trwa trzy lata i po upływie tego czasu należy ją odnowić, by w ten sposób dać możliwość pracy i wniesienia nowego wkładu innym parafianom.

¹¹ Dzieli ona z księdzem proboszczem troskę o majątek ściśle kościelny, przeznaczony w sposób wyłączny na cele parafialne i nie może ingerować w dobra, które z samego prawa przeznaczone są na utrzymanie księdza proboszcza. To ona ma zadbać o to, by wszystkie dokumenty i dowody, na których opierają się prawa parafii do określonych posesji, budynków i przedmiotów, zwłaszcza sakralnych, zabytkowych i szczególnie wartościowych, były należycie przechowywane, uporządkowane i ewidencjonowane w ciągle aktualizowanych inwentarzach obejmujących zarówno kościół parafialny, jak i kościół filialny, kaplice, domy katechetyczne, plebanie, wikariatkę, cmentarz i kostnicę, a także zabudowania gospodarcze, stanowiące własność kościelną. Jej członkami mogą być osoby cieszące się dobrą opinią i zaufaniem wśród wiernych, znane z uczciwości, pracowitości i kompetencji zawodowej.

osadnictwa wiejskiego (wsie rekreacyjne), rozwoju komunikacji, procesów cywilizacyjnych oraz kulturowych¹².

2. Typologia parafii

Ks. prof. Józef Majka podaje typologię parafii miejskich. Biorąc za kryterium podziału więzi wiernych z parafią, wyróżnił: 1) tradycyjną parafię typu administracyjnego, opierającą życie na przymusie – podatek, obowiązek rejestracji, wypełnianie form kultu; 2) parafię jako punkt usługowy (Servis Station), duszpasterstwo liturgiczne i kultowe w biurze. Uważał, że słabo wiąże ona ludzi, bo jest anonimowa; 3) parafię jako ośrodek kultu – jest obsada personalna, wyposażenie materialne, tradycje; 4) parafię solidarnościową, w której wspólnie wykonuje się czynności kultowe, uczestnicy związani są ze sobą i ośrodkiem więzami. Ostrzegwał jednak, że jest to ciągle luźna grupa, od czasu do czasu współdziałająca; 5) parafię jako instytucję społeczną, korporację, w której realizuje się cele; wszyscy mają poczucie przynależności, a instytucja zaspokaja ich potrzeby¹³.

Ks. prof. Wiesław Przygoda ukazał współczesne modele parafii: 1° model wspólnoty lokalnej charakterystyczny dla tradycyjnych parafii wiejskich, nie przekraczających 1000 wiernych, kultywujących tradycyjną religijność, posiadających mocne rodziny, w których światopogląd i wartości religijne stanowią zrąb tożsamości społeczno-kulturowych, a religia należy do wartości podstawowych¹⁴; 2° model wspólnoty wspólnot sąsiedzkich, lansowany przez Ruch dla Lepszego Świata¹⁵. Celem jest pobudzenie do odpowiedzialności wszystkich ochrzczonych za misję Kościoła w świecie, doprowadzenie do dojrzałości jak największej liczby parafian, wyjścia ich z anonimowości, ułatwienie im poznawania prawd wiary i służby bratniej. Wierni, angażując się w życie społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturalne na szczeblu lokalnym, przyczyniają się do nowej ewangelizacji; 3° model wspólnoty wspólnot kategoryalnych obejmujący różne kategorie ludzi niezależnie od ich miejsca zamieszkania, zawodu czy pozycji społecznej (m.in.: Katolickie Stowarzyszenie Nauczycieli, Katolickie Stowarzyszenie Lekarzy,

¹² J. Rybczyk, *Przemiany strukturalne w kanonicznej organizacji parafii*, w: *Dei Virtus*, s. 63.

¹³ J. Majka, *Perspektywy duszpasterstwa parafialnego*, s. 94-96.

¹⁴ *Doświadczenie odnowy w duszpasterstwie parafialnym*, w: *Od konfrontacji do dialogu. Doświadczenie Kościoła w XX wieku. Materiały Tygodnia Eklezjologicznego 2000*, red. V. Kmiecik, A. Czaja, K. Kowalik, Lublin 2003, s. 241-248.

¹⁵ *Movimento per il Mondo Migliore* – założony przez włoskiego jezuitę R. Lombardiego; por. M. Nowak, *O nową wizję parafii*, Warszawa 1994, s. 121.

Stowarzyszenie Dziennikarzy Katolickich)¹⁶; 4^o model wspólnoty zespołów apostołskich: ewangelizacyjno-uświęcających, charytatywno-społecznych, mających na celu przepojenie porządku doczesnego duchem chrześcijańskim (DA 19), do których można zaliczyć: parafialną radę duszpasterską, parafialną radę katechetyczną, parafialne zespoły charytatywne, apostołstwo chorych, chór parafialny, zespoły małżeńsko-rodzinne, liturgiczną służbę ołtarza, kółka różańcowe i inne. Prowadząc pogłębione życie duchowe, przyczyniają się do integracji ludzi wierzących w parafii; 5^o model wspólnoty komórek – ruch proponowany przez P. Periniego i G. Macchonię z Mediolanu – małe grupy dzielenia się życiem chrześcijańskim i Ewangelią (bazujące na Dz 10, 2. 24)¹⁷. Warto zabiegać, by parafia, tworzona jako wspólnota wspólnot, mogła się stać miejscem spotkania, doświadczenia wiary, wzajemnej modlitwy, środowiskiem, w którym ludzie będą się znali, troszczyli się o siebie wzajemnie i uczyli współpracy.

Pastoraliści niemieccy lansują tzw. „zasadę parafialną” (*pfarrprinzip*), w myśl której w parafii widzą podstawowy podmiot pracy duszpasterskiej. W praktyce oznacza to, że nikt nie może pozostać poza obszarem troski jakiegoś proboszcza, gdyż zawsze przebywa się na terenie jakiejś parafii. Karl Rahner głosił tezę „Parafia to Kościół jako fakt”, gdyż w niej dokonuje się nadprzyrodzona inkorporacja wspólnoty parafian w Chrystusa. Chociaż parafia nie jest z ustanowienia Bożego, lecz jest instytucją prawa kościelnego, to jednak jej fundamenty tworzą Chrystus i sakramenty. W parafii uwydatni się religijna głębia przeżywania Kościoła przez przepowiadane słowo Boże, celebrowaną Eucharystię i urzeczywistnianą jedność w miłości (KK 26), czyli realizują się tutaj podstawowe funkcje Kościoła. W parafii chrześcijanin jutra naprawdę będzie mógł rozpoznać, czym w rzeczywistości jest Kościół.

3. Funkcje parafii

Mówiąc o funkcji, mamy na myśli zespół zadań i czynności spełnianych dla osiągnięcia celów nadprzyrodzonych¹⁸. Kościół to miejsce udzielania się Boga ludziom w Chrystusie, stąd jego funkcje są nadprzyrodzone. Ważna jest funkcja dostosowania w obliczu gwałtownych przemian cywi-

¹⁶ Por. A. Fallico, *Projekt parafii jako wspólnoty wspólnot w świetle „Christifideles laici” Jana Pawła II*, Kielce 1995.

¹⁷ G. Macchoni, *Ewangelizacja w parafii „ewangelizowanych komórek parafialnych”*, Kraków 1997.

¹⁸ Por. J. Majka, *Socjologia parafii. Zarys problematyki*, Lublin 1971, s. 53, 215.

lizacyjnych¹⁹. Parafia spełnia funkcje: wychowawczą, towarzyską (miejsce spotkań – starszych, młodzieży, dzieci. Funkcja dostosowania w społeczności parafialnej polega na zachowaniu zdolności stałego odnajdywania religijnej formuły zmieniającej się rzeczywistości społecznej, wiązania w działaniu parafii jako całości i w życiu parafian religii ze zmieniającymi się warunkami życia społecznego. Tylko w ten sposób parafia jest w stanie zaspokoić wszystkie religijne potrzeby swoich członków²⁰. Parafie realizują różne zadania określone przez ks. prof. Ryszarda Kamińskiego jako funkcje podstawowe i niezwykłe – przepowiadania, sprawowania kultu i diakonii. F. Houtard wymienia podstawowe funkcje parafii – a. zewnętrzne: 1) przepowiadania wszystkim warstwom społecznym zbawienia dokonanego w Chrystusie; 2) gromadzenia ludzi, którzy wierzą w Chrystusa we wspólnotach Kościoła; 3) wzywania ich do postępowania w świecie zgodnie z Ewangelią; b. wewnętrzne: 1) przyswajania nadprzyrodzonych wartości i norm; 2) kształtowania spójności i więzi nadprzyrodzonych w oparciu o wartości Chrystusowe²¹. Obok nich wymienia funkcje uzupełniające, zależnie od miejsca i czasu, a zwłaszcza od inwencji duszpasterzy i wiernych, zwane niekiedy ekstensywnymi bądź społecznymi²². Wiążą się z samym utrzymaniem parafii jako instytucji, ale również z jej obecnością w konkretnej społeczności lokalnej. Są to: 1° funkcja administracyjno-gospodarcza, a w jej ramach budowa i utrzymanie (konserwacja) obiektów sakralnych i parafialnych, zarządzanie personelem, niekiedy prowadzenie cukierni, sklepu, sprzedaż dewocjonaliów. Dla części parafii będzie to także ich zaangażowanie w polepszenie standardu infrastruktury środowiska lokalnego (np. wodociągu we wsi bądź różnego rodzaju działania proekologiczne); 2° funkcja opiekuńczo-zabezpieczająca (charytatywna), związana z zadaniem parafialnej diakonii. W jej ramach mieści się prowadzenie różnych instytucji opiekuńczo-pomocowych (jadłodajni, noclegowni) i świadczenie pomocy rzeczowej. Wyniki badań wskazują, że ta funkcja bywa w mieście bardziej rozwinięta. W dużych miastach pomoc stała, zorganizowana, występuje pięć razy częściej niż w parafiach niegminnych (czyli z kościołem parafialnym usytuowanym poza wsią – siedzibą gminy). W mieście mamy rozpad więzi sąsiedzkich; stąd więcej osób potrzebuje pomocy instytu-

¹⁹ N. Greinacher, *Der Vollzug der Kirche in der funktionalen Gemeinde*, w: *Handbuch der Pastoraltheologie*, red. F.X. Arnold i in., Freiburg 1968, t. III, s. 263n.

²⁰ J. Majka, *Socjologia parafii. Zarys problematyki*, Lublin 1971, s. 225-226.

²¹ Por. V. Miano, *Wiara chrześcijańska w sekularyzowanym świecie*, w: *Dei Virtus*, s. 183-198.

²² Por. R. Kamiński, *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa*, w: *Teologia pastoralna*, t. II, *Teologia pastoralna szczegółowa*, red. tenże, Lublin 2002, s. 60-68.

cji. Ich część trafia do parafii. Ponadto parafie miejskie są w działaniach pomocowych bardziej wyspecjalizowane. Praktycznie pomoc ze strony parafii najczęściej świadczy młodzież oraz grupa charytatywna; 3° funkcja doradczo-interwencyjna. Najczęściej jest to doradztwo w sprawach małżeńsko-rodzinnych, wychowawczych, a w mniejszym zakresie w kwestii alkoholizmu oraz w sytuacjach kłótni sąsiedzkich, zwłaszcza na wsi; 4° funkcja kulturalno-oświatowa: kolportaż prasy i książek, prowadzenie biblioteki parafialnej, organizowanie koncertów, jasełek, wystaw, wydawanie gazety, urządzenie świetlicy dla dzieci i udzielanie tam korepetycji itd.; 5° funkcja rekreacyjna, częściej realizowana w mieście, typu: obozy wakacyjne dla młodzieży, dla rodzin; rajdy rowerowe, obozy wędrowne, ogniska ministrantów, rozgrywki sportowe; 6° funkcja tworzenia małych grup i wspólnot pomagających w internalizacji postaw, wartości, wzorów zachowań religijnych. To w nich tworzą się więzi osobowe, znika anonimowość, one integrują parafię, przyczyniają się do dialogu.

Jan Paweł II, a jeszcze bardziej papież Franciszek wiele razy zwracali się do tak zwanych „wspólnot podstawowych”, określając kryteria ich eklezjalności i podkreślając ich pozytywne wartości: „Jeśli mówimy o parafii nie możemy zapomnieć różnorodnych grup, które prezentują się pod wspólnym określeniem «wspólnoty podstawowe». Te wspólnoty podkreślają pozytywne wartości, kiedy ich członkowie starają się realizować, w prosty i szczerzy sposób, Ewangelię w ich codziennym życiu (...). Oczekuje się od proboszcza, od biskupa i od wszystkich odpowiedzialnych za rozwój parafii, aby byli otwarci na pozytywne wartości tych wspólnot i aby ubogacić parafię ich obecnością” (12 V 1985 r.)²³; 7° funkcja społeczno-humanistyczna, związana z pluralizmem i demokracją oraz potrzebą otwartości parafii na świat i środowisko. Chodzi tutaj o działalność społeczną i humanitarną, która łączy całą społeczność parafii, niezależnie od światopoglądu, służy dobru ogółu, rozwiązuje problemy człowieka, narodu i świata, m.in.: patriotyzm, przywiązanie do ojczyzny, sprawiedliwość, solidarność, gdyż parafia nie może być tylko gettem religijnym; 8° funkcja reewangelizacji, związana z duszpasterstwem nawrócenia, czyli tych, którzy dystansują się wobec wiary i Kościoła. Trzeba ich na nowo wprowadzić w wiarę, liturgię i praktykę życia chrześcijańskiego m.in. przez katechumenat parafialny. Wszystkie te funkcje przenikają się i zmieniają w kontekście koniunktury politycznej. W latach 80. XX wieku obserwowano spore ożywienie funkcji ekstensywnych, wyraźniej pełnionych przez parafie miejskie. Dziś mamy

²³ A. Perzyński, *Parafia w świetle teologii Kościoła lokalnego*, w: *Dziś i jutro parafii*, red. A. Lepa, Łódź 1991, s. 68.

do czynienia z pewnym ich osłabieniem, bo w warunkach demokracji zaistniało sporo instytucji, których funkcje musiały zastępczo pełnić wcześniej parafie. W parafii są bojownicy parafialni, ale również parafianie nominalni i parafianie sympatycy. Mówi się także o parafianach śpiących, marginalnych, modalnych, nuklearnych, sympatykach, użytkownikach, stowarzyszonych i konsumentach²⁴. Społeczne jądro każdej parafii tworzą wierni zaangażowani w grupy, zespoły i ruchy religijne: Duszpasterska Rada Parafialna, Ekonomiczna Rada Parafialna, grupa charytatywna, ministranci, bielanki, schola, także zespoły o duszpasterskim charakterze. Istnieją także grupy będące swego rodzaju agendami ruchów o pozaparafialnym charakterze: ruchu oazowego, Ruchu Rodzin Nazaretańskich, neokatechumenatu, Akcji Katolickiej, Rodziny Radia Maryja itd. Z duszpasterskiej perspektywy wypada je traktować jako najlepszy sposób na przełamanie charakterystycznej, zwłaszcza dla warunków miejskich, anonimowości życia parafialnego. Katolikowi trudno się identyfikować z dużą parafią, w której nikogo nie zna. Przez więź z małą grupą – zespołem, ruchem – identyfikuje się on z parafią jako całością. Jeśli Parafialną Radę Duszpasterską programowo tworzą liderzy grup, zespołów, działających w parafii ruchów religijnych, istnieje szansa na tworzenie więzi z parafią i ożywienie wspólnotowego życia parafii. Droga do pogodzenia duszpasterstwa masowego ze stałą troską o dojrzałą wiarę u katolików aktywnych, dających świadectwo życia i nastawionych apostołsko, prowadzi być może poprzez struktury małych wspólnot w parafiach. Zdarza się, że przez zaangażowanie w różne elitarne wspólnoty i ruchy religijne słabnie więź katolika z parafią. Parafia w sposób naturalny i konieczny tę więź buduje. Zakorzenie organizacji, ruchów, wspólnot w parafii powinno zarazem przemieniać ich charakter z elitarnego na otwarty. Powinno pozwalać im na służenie poprzez swoje charyzmaty całej parafii, a szczególnie tym, którzy dotąd w poczuciu odrzucenia stali daleko.

Zaletą parafii jest fakt, że obejmuje ogół wiernych określonego terytorium. To ów lokalny charakter parafii sprawia, że nikt nie może czuć się z niej wyłączony, a zarazem każdy ma prawo do udziału w niej. Do podkreślenia ważności parafii przyczyniły się także opresje zewnętrzne. W okresie komunizmu, gdy zakazano funkcjonowania niektórym grupom

²⁴ R. Clapp, *The Consuming Passion: Christianity and the Consumer Culture*, Downers Grove 1998, s. 90-91 charakteryzuje: „Konsument ma wyuczone nienasycenie. Ma nigdy nie być zaspokojony, przynajmniej nie na długo. Wpaja się mu, że osoba ludzka składa się głównie z niezaspokojonych potrzeb, które można zaspokoić produktami i doznaniem. W konsekwencji ów konsument powinien myśleć przede wszystkim o sobie i swoich potrzebach”.

społeczno-religijnym, to właśnie parafia dała tym strukturom schronienie, a niekiedy przejęła ich funkcje.

4. Możliwość zastosowania modeli w życiu parafialnym

Parafia jako podstawowa komórka strukturalna organizacji kościelnej trwa, chociaż zmienia się charakter jej pracy. Współcześnie poszukuje się równowagi między jej wizją teologiczną i jurydyczną, prawną²⁵. Parafia tworzona jako wspólnota wspólnot musi stać się miejscem spotkania, doświadczenia wiary, wzajemnej modlitwy, a także środowiskiem, w którym ludzie będą się znali, troszczyli się o siebie wzajemnie i uczyli współpracy. Z biegiem lat parafia powinna przekształcać się we wspólnotę wspólnot, przyciągającą także ludzi oddalonych od Kościoła. Stanowi więc tylko środek, formę, dzięki której Kościół, spełniając swoje funkcje, staje się w jej obrębie rzeczywistością uchwytą²⁶. Dziś jest ona miejscem zbawienia, jest domem modlitwy, nie zaś spraw interesów doczesnych (Mt 21,23; J 2,17)²⁷. Zasadniczo utrzymuje się – przynajmniej w Polsce – przedsoborowy model parafii. Parafia jest administrowana przez duchownych. Świeccy nie odnaleźli w niej jeszcze swego pełnego zaangażowania. Nie bardzo czują odpowiedzialność za duchowe sprawy parafii: za misję Kościoła na danym terenie, za ewangelizację, katechizację, uświęcanie. Duża część świeckich nie czuje się usatysfakcjonowana istniejącym stanem, wielu z nich chciałoby naprawdę coś zrobić i zaangażować się pełniej, ale w takich układach nie widzą dla siebie możliwości²⁸. W Kościele XXI wieku ulega zmianie relacja duchownych i świeckich²⁹. To już nie dwie odizolowane grupy stojące naprzeciw siebie, ale jeden braterski lud Boga, zjednoczony jednym Duchem i działający na zasadzie żywego organizmu, w którym wszystkie elementy są potrzebne, by mogła funkcjonować całość³⁰. Parafia jest zwykle dostępna dla ludzi i stwarza warunki rozwoju życia religijnego. Podnosi się poziom katechizacji i posługi kerygmatycznej. Priorytetem staje się dziś duszpasterstwo dzieci, ale także ludzi starszych³¹. Papież Franciszek w środowowej katechezie 9 października 2013 r. wyjaśniał życie parafii: „Kościół jest katolicki, ponieważ jest przestrzenią, domem, w którym jest nam

²⁵ M. White, T. Corcoran, *Odbudowana. Historia katolickiej parafii. Czyli jak przebudzić wiernych, dotrzeć do zagubionych i nadać Kościołowi znaczenie*, Gubin 2013, passim.

²⁶ J. Krucina, *Podstawowe funkcje parafii*, w: *Dei Virtus*, s. 31-43.

²⁷ Tenże, *Sekularyzacja a współczesny model wiary*, AK 82(1970), z. 3, s. 375n.

²⁸ Tamże, s. 121.

²⁹ K. Wojtyła, *Udział świeckich w życiu parafii*, w: *Dei Virtus*, s. 81.

³⁰ M. Nowak, *O nową wizję parafii*, Warszawa 1993, s. 11.

³¹ Por. H. Bednorz, *Współczesna parafia miejska*, w: *Dei Virtus*, s. 56.

głoszona cała wiara w swej integralności, gdzie zbawienie, które przyniósł nam Chrystus, jest oferowane wszystkim. Kościół pozwala nam spotkać miłosierdzie Boga, które nas przemienia, bo jest w nim obecny Jezus Chrystus, który daje prawdziwe wyznanie wiary, pełnię życia sakramentalnego, autentyczność posługi święceń. W Kościele każdy z nas znajduje to, co jest konieczne, by wierzyć, by żyć jako chrześcijanie, by stać się świętymi, by pielgrzymować w każdym miejscu i w każdym czasie. Aby dać przykład, możemy powiedzieć, że jest to podobnie, jak w życiu rodzinnym. W rodzinie otrzymujemy to wszystko, co pozwala nam wzrastać, dojrzewać, żyć. Nie można wzrastać samemu, nie można samemu nauczyć się chodzić, ale chodzimy, wzrastamy w pewnej wspólnotcie, w rodzinie. Tak też jest i w Kościele. W Kościele możemy usłyszeć Słowo Boże, będąc pewnymi, że jest to orędzie, jakie dał nam Pan. W Kościele możemy spotkać Pana w sakramentach, które są otwartymi oknami, przez które otrzymujemy światło Boga, strumieniami, z których czerpiemy życie samego Boga. W Kościele uczymy się przeżywania komunii, miłości pochodzącej od Boga. Każdy z nas może dziś postawić sobie pytanie: jak żyję w Kościele? Kiedy idę do kościoła, czy to tak, jakby szedł do stajni albo na mecz piłkarski, czy na wieczerzę? Jak idę do Kościoła, jak przyjmuję dary, jakie Kościół mi daje, bym wzrastał, bym dojrzewał jako chrześcijanin? Czy uczestniczę w życiu wspólnoty, czy też idę do kościoła i zamykam się w moich problemach, izolując się od drugiego człowieka? W tym pierwszym sensie Kościół jest katolicki, ponieważ jest domem wszystkich. Wszyscy są dziećmi Kościoła i mają swe miejsce w tym domu”³².

Bibliografia

- Bednorz H., *Współczesna parafia miejska*, w: *Dei Virtus. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 55-62.
- Clapp R., *The Consuming Passion: Christianity and the Consumer Culture*, Downers Grove 1998.
- Eliade M., *Sacrum i profanum. O istocie religijności*, Warszawa 1996.
- Fallico A., *Projekt parafii jako wspólnoty wspólnot w świetle „Christifideles laici” Jana Pawła II*, Kielce 1995.
- Kamiński R., *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa*, w: *Teologia pastoralna*, t. II: *Teologia pastoralna szczegółowa*, red. tenże, Lublin 2002, s. 11-130.

³² OsRomI 153(2013), nr 232, s. 1.

Krucina J., *Podstawowe funkcje parafii*, w: *Dei Virtus. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 31-43.

Perzyński A., *Parafia w świetle teologii Kościoła lokalnego*, w: *Dziś i jutro parafii*, red. A. Lepa, Łódź 1991 s. 47-73.

Macchoni G., *Ewangelizacja w parafii „metodą ewangelizowanych komórek”*, Kraków 1997.

Majka J., *Perspektywy duszpasterstwa parafialnego*, w: *Dei Virtus. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 89-107.

Miano V., *Wiara chrześcijańska w sekularyzowanym świecie*, w: *Dei Virtus. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 183-198.

Miziołek W., *Teologia parafii*, w: *W służbie Ludowi Bożemu*, red. B. Bejze, Poznań, Warszawa 1983, s. 357-366.

Nowak M., *O nową wizję parafii*, Warszawa 1994.

Nowak M., *Posoborowa odnowa parafii*, HD 55(1986), nr 2(200), s. 118-122.

Rybczyk J., *Przemiany strukturalne w kanonicznej organizacji parafii*, w: *Dei Virtus. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 63-88.

Tokarczuk I., *Parafia wobec przemian kulturowych na wsi*, w: *Dei Virtus. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 45-54.

White M., T. Corcoran, *Odbudowana. Historia katolickiej parafii. Czyli jak przebudzić wiernych, dotrzeć do zagubionych i nadać Kościołowi znaczenie*, Gubin 2013.

Wojtyła K., *Udział świeckich w życiu parafii*, w: *Dei Virtus. Kardynałowi Bolesławowi Kominkowi w hołdzie*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 81-88.

The pastoral function of the parish in the light of the post-conciliar theology

The article presents the function of the parish and its models, which help to achieve complex tasks of the Second Vatican Council until the end of the first decade of the twenty-first century. The basic mentioned functions are as follows: preaching, worship and diaconia. The basic functions were divided into: a) external - 1) proclaiming all social classes the salvation accomplished in Christ, 2) gathering the believers in Christ in the communities of the Church, 3) inviting them to act in the world according to the

Gospel; b) internal, related to: 1) the assimilation of supernatural values and standards, 2) the formation of cohesion and supernatural bonds; c) complementary functions called extensive or social: 1o administrative and economic function, 2o care and safety function (charity), 3o advisory and intervention function 4o cultural and educational function, 5o recreational function, 6o the function of creating small groups. The article also includes the lists of various models of parish chaplaincy: authoritative, consultative, evangelising and promotional, and reevangelising. In addition, the author showed the typology of urban parishes: 1) traditional parish of an administrative type, 2) the parish as a service (Service Station), 3) the parish as a center of worship, 4) the parish as solidarity, 5) the parish as a social institution, corporation. Performing the parish tasks is associated with the parish models: 1o a traditional model of a community; 2o a model of neighboring communities, promoted by the Movement for a Better World; 3o a community model of apostolic teams: evangelising and sanctifying, charitable and social; 4o a model of the community of cells – the movement promoted by P. Perini and G. Macchoni from Milan. The final part of the article shows the applicability of the models in the functioning of the parish.